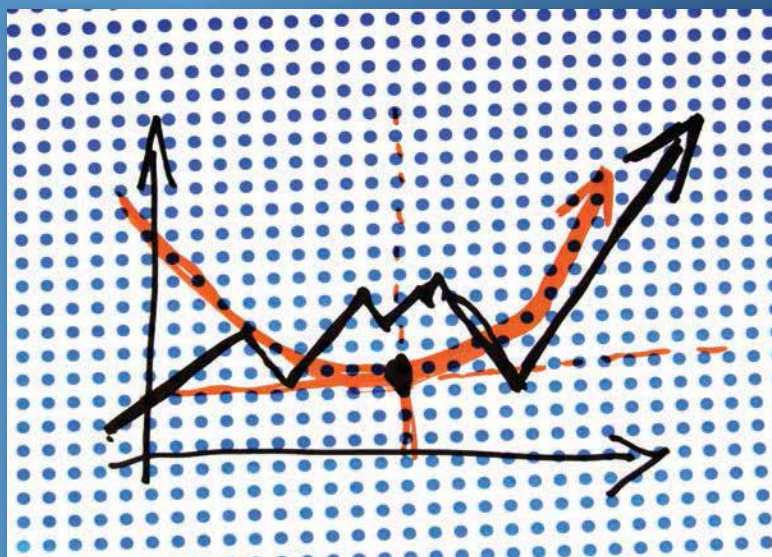

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-76-28

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2015 YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF ECONOMICS

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN: 1857- 7628

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015**

YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME VIII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:

Проф. д-р Трајко Мицески

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Блажо Боев	Prof. Blazo Boev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Еленица Софијанова	Prof. Elenica Sofijanovska, Ph.D
Доц. д-р Емилија Митева-Кацарски	Emilija Miteva-Kacarski, Ph.D
Доц. д-р Благица Колева	Blagica Koleva, Ph.D
Доц. д-р Љупчо Давчев	Ljupco Davcev, Ph.D

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Ристе Темјановски	Prof. Riste Temjanovski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески Prof. Trajko Miceski, Ph.D

Јазично уредување Language editor

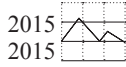
Даница Гавриловска-Атанасовска Danica Gavrilovska-Atanasovska
(македонски јазик) (Macedonian)

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров Slave Dimitrov
Благој Михов Blagoj Mihov

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип Goce Delcev University
Економски факултет Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија 2000 Stip, R of Macedonia

**СОДРЖИНА
CONTENT**

Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, доц.д-р Весна Георгиева Свргинов ВЛИЈАНИЕ НА НЕМАТЕРИЈАЛНИТЕ СРЕДСТВА ВРЗ ПАЗАРНАТА ВРЕДНОСТ НА КОМПАНИИТЕ	7
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Ивана Ивановска Рунтева ФИНАНСИСКАТА РАЦИО АНАЛИЗА – ОСНОВА ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ.....	19
Доц.д-р Илија Груевски, доц.д-р Стеван Габер ПРИРОДАТА И ЕФЕКТИТЕ НА ДАНОЧНАТА ИНЦИДЕНЦА (СО ПОСЕБНА АНАЛИЗА НА НЕКОИ ОДБРАНИ ЗЕМЈИ)	27
Доц.д-р Јанка Димитрова, доц.д-р Благица Колева КВАЛИТЕТНОТО УПРАВУВАЊЕ СО ЗАЛИХИТЕ ПРЕДУСЛОВ ЗА БРЗА И ЕФИКАСНА РЕВИЗИЈА	49
Доц.д-р Дарко Лазаров, доц.д-р Митко Кочовски ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА НА ДИРЕКТНИТЕ ЕФЕКТИ НА ИНДУСТРИЈАТА ЗА ОСНОВНИ МЕТАЛИ ВО МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА	63
Доц.д-р Стеван Габер, доц.д-р Илија Груевски ФИНАНСИСКАТА КРИЗА ВО БРАЗИЛ И АРГЕНТИНА	87
Доц.д-р Емилија Митева-Кацарски, м-р Костадинка Чабулева УЛОГАТА НА ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ ВО МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА	101
Доц.д-р Благица Колева, проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска ЗНАЧЕЊЕТО НА СТРАТЕШКОТО МЕНАѢРСКО СМЕТКОВОДСТВО КАКО ПОЗИТИВЕН ИНДИКАТОР ВО СОВРЕМЕНОТО БИЗНИС ОПКРУЖУВАЊЕ	111
Доц.д-р Јанка Димитрова, Драгица Мицовска Шукриева РЕВИЗОРСКАТА ПРОФЕСИЈА ВО МАКЕДОНИЈА И ВО СВЕТОТ	123
Татјана Теохарева- Монева, проф.д-р Ристо Фотов ЖЕНИ ПРЕТПРИЕМАЧИ- ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ.....	133

Деспина Бојчева, проф.д-р Трајко Мицески ПЛАНИРАЊЕТО КАКО ПОЧЕТНА ФАЗА ЗА ФОРМУЛИРАЊЕ НА СТРАТЕГИЈА НА ОРГАНИЗАЦИОНИТЕ СУБЈЕКТИ (со посебен осврт на текстилната дејност) “	145
Бобан Трајковски, проф.д-р Ристе Темјановски ЛОГИСТИЧКИ ИНФОРМАЦИОНЕН СИСТЕМ И ЗНАЧЕЊЕТО ЗА СОВРЕМЕНИОТ БИЗНИС: ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ОРГАНИЗАЦИОНА ПОСТАВЕНОСТ НА ЛОГИСТИКАТА КАЈ КБР СЕРВИСИ	155
Наташа Никовска, проф.д-р Трајко Мицески ОРГАНИЗАЦИСКАТА СТРАТЕГИЈА ВОДИЧ ЗА СОЗДАВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА КОНКУРЕНТСКА ПРЕДНОСТ НА ПАЗАРОТ	171
Роберт Трајковски, проф.д-р Трајко Мицески СЕЛЕКЦИЈА НА ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ СО ФОКУС НА ДРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА	183
Татјана Макаренкова, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА ЛИДЕРСТВОТО ВРЗ ИЗВРШУВАЊЕТО НА СТРАТЕГИЈАТА НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	195
Сашо Арсовски, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА РАКОВОДИТЕЛИТЕ ВРЗ ОРГАНИЗАЦИСКОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА ВРАБОТЕНИТЕ, СО ОСВРТ НА МВР	205
Марина Панева, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА ТЕХНОЛОГИЈАТА И ИНОВАЦИИТЕ ВРЗ КРЕИРАЊЕТО НА МЕНАџМЕНТ СТРАТЕГИЈА НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	215
Давид Тоневски УЛОГАТА НА ЗАДОЛЖНИЦАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА КАКО ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТ	227
Маја Лешева ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ЕЛЕКТРОНСКОТО БАНКАРСТВО, НЕГОВИТЕ ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАТОЦИ ВО БАНКАРСКИОТ СЕКТОР ВО Р.М	237

УЛОГАТА НА ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ ВО МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА

доц.д-р Емилија Митева-Кацарски¹
м-р Костадинка Чабулева²

Краток извадок

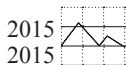
Една од највпечатливите карактеристики на глобалната економија во последниве неколку години е зголемената улога на земјите во развој. Токму, предмет на анализа во овој труд е растечкото влијание на земјите во развој врз глобалната економија преку намалувањето на сиромаштијата, зголеменото производство и извоз, на тој начин засенувајќи и некои од индустријализираните економии. Во овој труд се анализирани трговските текови на земјите во развој, фокусирајќи се на подобрените можности за извоз од најмалку развиените земји како резултат на трговската отвореност на големите динамични економии.

Клучни зборови: *земји во развој, глобална економија, трговски текови.*

---

1) Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип emilija.miteva@ugd.edu.mk

2) Економски факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
kostadinka.cabuleva@ugd.edu.mk

THE ROLE OF DEVELOPING COUNTRIES IN THE INTERNATIONAL TRADE

Emilija Miteva-Kacarski³
Kostadinka Cabuleva⁴

Abstract

One of the most striking features of the global economy in recent years has been the increasingly large role played by developing economies. This paper examines the growing influence of developing countries in the global economy through the reduction of poverty, increased production and exports, in some cases eclipsing some of the industrialized economies. Trade flows of developing economies are also explored, focusing on the enhanced export opportunities for least-developed countries as a result of the trade opening of large, dynamic developing economies.

Key words: developing countries, global economy, trade flows.

Вовед

Побрзата стапка на раст на БДП на земјите во развој ја зголеми стапката на конвергенција со развиените земји во однос на приходите по глава на жител во последните децении. Растот на БДП се движи во паралела со интегрирањето во светската економија. Уделот на земјите во развој во светскиот аутпут е зголемен од 23% на 40% во периодот меѓу 2000 и 2012 година. Уделот на овие земји во светската трговија е зголемен од 33% на 48%. [7] Земјите во развој од Г20 ги намалија нивните царини на околу 10% во последната деценија. Сепак, земјите во развој се сеуште многу посиромашни од развиените земји и милиони луѓе живеат во сиромаштија, дури и во најдинамичните земји во развој. Дали економскиот успех во последните неколку години може да биде одржлив е прашање на време, имајќи го предвид фактот дека земјите во развој се нераскинливо поврзани со развиените земји, кои сè уште целосно не се закрепнати од финансиската криза и глобалната рецесија од 2008 до 2009 година.

Во однос на терминологијата, групирањето на земјите според степенот на развој претставува предизвик во рамките на СТО, сè додека

---

3) Faculty of Economics, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
emilija.miteva@ugd.edu.mk

4) Faculty of Economics, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
kostadinka.cabuleva@ugd.edu.mk

договорите во рамките на СТО дозволуваат преференцијален третман на земјите во развој и најмалку развиените земји.

Категоријата „развиени земји“ ги опфаќа сите 28 земји-членки на ЕУ, други земји од Западна Европа (Исланд, Норвешка и Швајцарија), Австралија, Канада, Нов Зеланд, Јапонија и Обединетите нации. Сите останати земји и територии се познати како „земји во развој“. Под „земји во развој“ се дефинирани три подкатегории [7]:

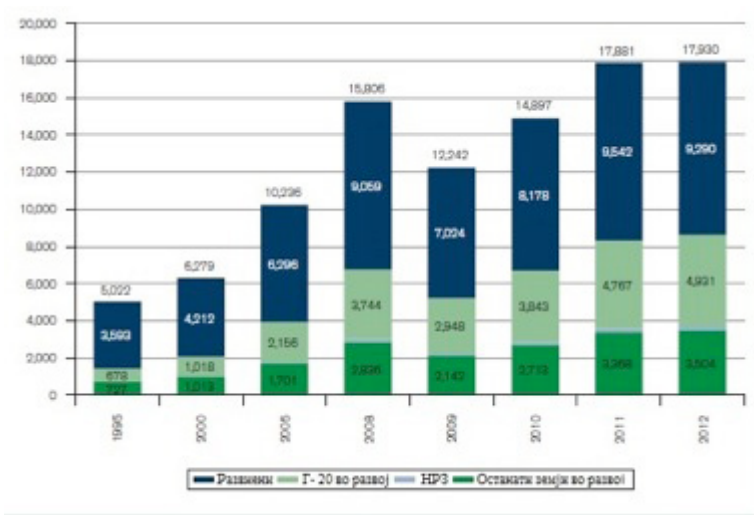
1. „Најмалку развиени земји“.
2. „Г20 економии во развој“, кои вклучуваат 11 неразвиени членки на Г20 т.е. Аргентина, Бразил, Кина, Индија, Индонезија, Република Кореја, Мексико, Руската Федерација, Кралството на Саудиска Арабија, Јужна Африка и Турција. Оваа група на големи земји во развој беше избрана поради перцепцијата дека сè повеќе се користи БРИК групата (т.е. Бразил, Руската Федерација, Индија, Кина и понекогаш Јужна Африка) која е претесна и ѝ недостига регионално обележје.
3. „Други економии во развој“, кои ги опфаќаат сите останати земји.

Трговската отвореност на земјите во развој

Брзиот раст на БДП го зголемува уделот на земјите во развој во светскиот БДП со тек на време. Овие земји го зголемија нивниот заеднички удел во глобалниот аутпут од 39% во 2000 на 52% во 2012 година. Поголемиот дел од зголемувањето беше резултат на економиите во развој од Г20, кои го зголемија нивниот удел во извозот од 25% на 36%. Кина, повеќе од двојно го зголеми својот удел т.е. од 7% на 15%. Индија оствари поскромно раст од 4% на 6% во истиот временски интервал, додека Бразил остана со непроменето учество од 3% и Мексико го намали учеството од 3% на 2%. Сите најмалку развиени земји сочинуваат околу 2% од светскиот извоз во 2012 година, додека 1% во 2000 година. [7]

На графикон 1 е прикажан зголемениот удел на земјите во развој во светскиот извоз на стоки, почнувајќи од 1995 година (слични промени се забележани и на страната на увозот).

Графикон 1. Извоз на стоки во периодот од 1995 до 2012 г.
(во милијарди долари)
Chart 1. World merchandise exports, 1995-2012 (US\$ billion)

Учеството на економиите во развој од Г20 во светскиот извоз е зголемено во периодот меѓу 1995 и 2000 година од 13% на 16%. Сепак, во периодот од 2000 до 2012 година, ова учество е зголемено на 28% и покрај глобалната економска криза во 2009 година. Учеството на најмалку развиените земји во глобалниот извоз е занемарливо во текот на целиот период, додека учеството на останатите земји во развој е зголемено од 16% во 1995 година на 20% во 2012 година. Свкупно, учеството на земјите во развој е зголемено од 33% на 48% во текот на целиот период.

Идејата за слободна трговија вообичаено претпочива на постоењето на придобивки од трговијата. Повеќето економисти се согласни дека ефектот на трговска либерализација резултира со раст на реалниот БДП, имајќи ја предвид релевантноста на трошоците од приспособувањето кон трговската отвореност. Отвореноста го зголемува БДП на земјата, бидејќи ја подобрува ефикасноста на алокацијата на ресурсите. Прво, трговијата овозможува секоја земја да се специјализира во производство на добра кои може да ги произведе многу поефтино и да ги увезува останатите добра, на тој начин искористувајќи ги компаративните предности. Второ, со проширувањето на големината на пазарот надвор од националните

граници, трговијата им овозможува на фирмите да остварат економија од обем. Трето, трговијата ги избира најпродуктивните фирми на пазарот.

Трговската отвореност влијае на економскиот раст на повеќе начини. Прво, трговијата може да влијае на растот преку поврат на акумулацијата на капитал. Моделите кои ја анализираат врската меѓу меѓународната трговија и економскиот раст покажуваат дека, за разлика од затворена економија, мала и отворена економија може да остварува стапки на економски раст исклучиво со акумулација на капитал. Ако мала и отворена економија усвои политики кои го поттикнуваат инвестирањето, истата може да акумулира капитал без да го почувствува намалувањето на стапките на поврат на инвестициите. На тој начин е објаснет растот на Источноазиските тигри во 70-тите и 80-тите години во 20 век. [6]

Второ, трговијата може да влијае на растот преку нејзините ефекти да ги поттикне иновациите. Во тој контекст, она што е важно е ефектот на трговијата врз големината на пазарот, конкуренцијата и прелевањето на знаење. Вообичаено, отвореноста кон трговијата ја зголемува големината на пазарот со кој се соочува фирмата. Тоа резултира со зголемување на инвестициите во истражување и развој, бидејќи се зголемени приходите од воведувањето нови добра. Тоа води кон зголемен раст. Зголемената конкуренција генерирана од страна на трговијата има два спротивни ефекти врз поттикот за иновации. Од една страна, конкуренцијата ги поттикнува фирмите да инвестираат во истражување и развој. Од друга страна, конкуренцијата го намалува поттикот за иновации, бидејќи ги намалува монополските ренти на успешните иноватори. [3] Емпириски е поддржана позитивната корелација меѓу конкуренцијата и поттикот за иновации, а оттука и врската меѓу отвореноста на трговијата и растот. [4]. [1]

Трговијата може да ги поттикне фирмите да иновираат преку ефектот на прелевање на знаењето. Трговијата може да го подобри прелевањето на знаењето, бидејќи овозможува пристап до знаење отелотворено во добра произведени во странство. Трговијата преку транспортот и комуникациските услуги овозможува да се намалат трошоците за размена на информации. Странските директни инвестиции го овозможуваат трансферот на технологија преку соодветни обуки. Ако откритијата во странство (инвестициите во истражување и развој) ја зголемат продуктивноста во матичната земја (преку прелевање на знаењето), домашните фирми ќе бидат мотивирани да иновираат. Тоа ќе резултира со повисок раст.

Трговијата може да има позитивни ефекти врз растот преку нејзината институционална рамка. Често, трговската либерализација е поврзана

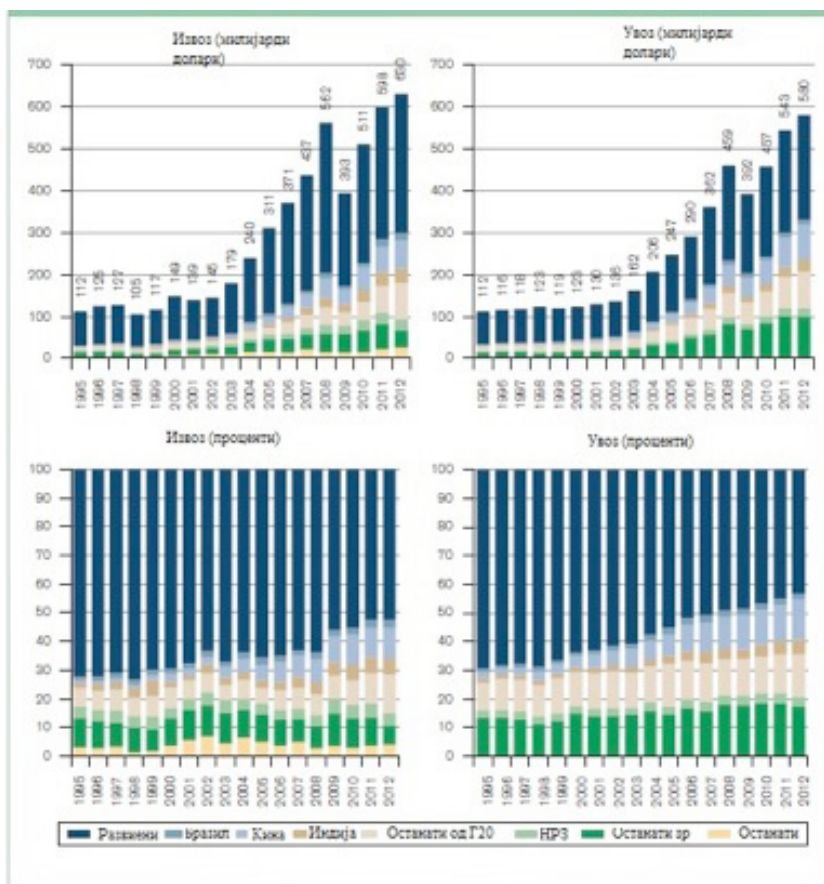
со прифаќање на надворешни обврски. Истата е мултилатерална или регионална. Земјите потписнички на некој трговски договор, не само што се обврзуваат да ги намалат царините, туку и прифаќаат одредена институционална рамка. На пример, членството во СТО им наложува на земјите одредени правила на транспарентност на трговската политика, како и одредени правила во однос на нецаринските мерки како што се техничките регулативи, субвенциите или правата на интелектуална сопственост. Емпириските истражувања ја потврдуваат тезата дека меѓународната трговија ја подобрува институционалната рамка и дека обврската за отвореност на трговијата преку членството во СТО го поттикнува растот. [5]

Трговската отвореност на неколку големи и динамични земји во развој во текот на последните децении, радикално ги промени насоките на меѓународната трговија. Почнувајќи од 1996 година, сите земји ја либерализираа трговијата, но трговската отвореност во економиите во развој на Г20 и останатите економии во развој е најзначајна. Економиите во развој на Г20 ги намалија нивните царини со клаузула најповластена нација на околу 5%. Тие се обврзаа за околу 80% од царинските линии според пропишаните нивоа од страна на СТО и ги намалија нивните царински стапки за приближно 10% во текот на изминатата деценија. [7]

Пристапувањето на Кина во СТО во 2001 година, одигра голема улога во нејзината отвореност кон размена. Просечната царинска стапка на Кина се намали од 40% во 1985 година на помалку од 10% во денешни услови. Голем број истражувања укажуваат на позитивното влијание на пристапувањето на Кина во СТО врз растот, трговијата и инвестициите. [2]

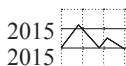
Трговската отвореност на земјите од Г20 ги прошири извозните можности за овие земји, како и за најмалку развиените земји. Царините при увоз од најмалку развиените земји се намалија многу побрзо во земјите од развој кои се дел од Г20 во споредба со развиените земји. Голем дел од оваа намалување се должи на отвореноста на кинескиот пазар. Во последните неколку години, најмалку развиените земји и останатите земји во развој го зголемија нивниот извоз во земјите од Г20, посебно во оние од Азија.

За илустрација, размената на Африка со остатокот од светот за временскиот период 1995-2012 година е прикажана на графикон 2.

Графикон 2. Трговската размена на Африка со остатокот од светот во периодот 1995–2012 г. (во милијарди долари и проценти)
Chart 2. Merchandise exports of Africa, by export/import partner, 1995–2012 (US\$ billion and per cent)

Учеството на извозот од Африка во развиените земји се намали од 72% во 1995 година на 53% во 2012 година. За повеќето земји во развој појавата на нови големи пазари доведе до зголемување на вкупниот извоз отколку пренасочување од традиционалните трговски партнери кон нови. Проширувањето на трговијата на овие пазари ја намали и нестабилноста на производството на ранливите економии. Сепак, не сите производи и земји имаа полза во иста мера од овие нови пазарни можности. Извозот од

африканските земји во земјите во развој е концентриран на примарните производи, посебно нафтата. Овој тренд е особено евидентен во извозот од Африка во Азија. Во 2012 година, горивата сочинуваат околу 69% од целиот извоз од Африка во овие земји, споредено со учеството од 65% во извозот во развиените земји. Покрај тоа, учеството на примарните производи (вклучувајќи храна, земјоделски производи, производи од рударство и нафта) во извозот од Африка во Азија достигна 90% во 2012 година споредено со 82% во развиените земји. Од друга страна пак, размената меѓу Азија и Африка е концентрирана на неколку земји. Имено, околу 80% од увозот на Азија од Африка потекнува од три земји: Ангола, Нигерија и Јужна Африка.

Заклучок

Во текот на изминатите 15 години, евидентна е растечката улога на земјите во развој во меѓународната трговија. Трговската отвореност на широк спектар на сектори е составен дел на овој процес. Пристапот до овие пазари претставува огромна можност за останатите земји во развој. Трговијата има централна улога во намалувањето на сиромаштијата за милиони луѓе во светот и овозможува да се постигнат многу од милениумските развојни цели на ОН. Интегрирањето во глобалната економија како резултат на трговската отвореност, овозможи економски успех за многу земји во развој. Светската трговска организација има клучна улога во целиот процес, преку креирање на трговска рамка со јасно дефинирани правила, овозможувајќи им на земјите во развој да ги искористат поволностите од преференцијалниот третман.

Користена литература

- [1]. Grossman, G. M. and Helpman, E. (1991), *Innovation and Growth in the Global Economy*, Cambridge, MA: MIT Press.
- [2]. Martin, P. and Rogers, A. C. (2000), “Long-Term Growth and Short-Term Economic Instability”, *European Economic Review* 44(2): 359-381.
- [3]. Peretto, P. F., 2003 “Endogenous Market Structure and the Growth and Welfare Effects of Economic Integration”, *The Journal of International Economics*, 60(1): 177-201.
- [4]. Rivera-Batiz, L. A. and Romer, P., 1991, “Economic Integration and Endogenous Growth”, *The Quarterly Journal of Economics*, 106(2): 531-555.
- [5]. Tang, M.-K. and Wei, S.-J. (2009a), “The Value of Making Commitments Externally: Evidence From WTO Accessions”, *Journal of International Economics* 78(2): 216-229.
- [6]. Ventura, J., 1997 “Growth and Interdependence”, *The Quarterly Journal of Economics*, 112(1): 57-4.
- [7]. World Trade Organization (WTO) (2014), *World Trade Report 2011: Trade and development: recent trends and the role of the WTO*, Geneva: WTO